

Els peladors de suro

Text i fotos > ORIOL LEZA, fotoperiodista

Fent la recerca del terme *suro* al cercador, podríem pensar que no és més que el títol d'una pel·lícula que es va estrenar el 2021 i que ha obtingut grans reconeixements. Però la història, el drama, la tradició i l'ambientació d'aquest film enganxen l'espectador de la mateixa manera que ho fa un ofici emblemàtic que s'envolta d'un cert misticisme, per com es relaciona l'home amb el bosc, i per com es crea un vincle entre l'alzina i el seu pelador. Sense paraules, l'arbre ens parla a través de la humitat

que desprèn i dels cruixits de l'escorça. I l'home, que fa anys que l'escolta i que li té un respecte profund, el sap interpretar i entén quin és el millor moment per despullar-lo de la seva pell, el suro.

Catalunya, Extremadura i Andalusia sumen el 30 % de la producció mundial de suro. A Catalunya hi ha unes 124.000 hectàrees de sureda; el 80 % d'aquestes són a la província de Girona, i tan sols la meitat d'aquesta superfície total està en producció. Tot i que la producció de suro a Catalunya

és elevada, la demanda d'aquest producte per part de la indústria catalana ho és més, unes 9.500 tones l'any, i això es reflecteix en la necessitat d'importar-ne per tal de cobrir-la.

Amb l'objectiu d'assolir el 75 % de superfície surera gestionada l'any 2030, s'impulsa la creació del carnet de pelador de suro, una manera segura d'evitar l'intrusisme, garantir la bona pràctica del pelador i el relleu generacional, al mateix temps que la producció catalana sigui suficient per cobrir les 9.500 tones de suro anuals.

>> En Josep Balmaña i en Fidel pelant una alzina amb la burja a punt per fer palanca.

Entre maig i agost

Entre els mesos de maig i agost (depenent del clima la temporada es pot allargar o escurçar), els peladors de suro s'endinsen als boscos i comencen cada matí el seu diàleg amb la natura. El bosc va canviant de llum: de la frescor i la humitat de la nit a la calidesa dels primers raigs de sol que acaronen els suros d'escorça atapeïda i flexible, de cos de color gris plata, i els peladors, repartits sobre el terreny i enmig d'aquest espectacle de llums i formes, s'afegeixen a la melodia dels ocells que anuncien que el sol ja surt per l'horitzó amb el soroll de la pedra de corindó en esmolar el tall de les destrals, gairebé ja a punt per despullar l'alzina.

Els temps han canviat, i en aquest ofici s'han après moltes coses amb els anys, però la tècnica per pelar suros es manté com el primer dia; és un ofici manual en què s'utilitzen petites destrals i una mena de llança amb un dels extrems aplanat que s'anomena *burja*. En determinats moments, es té la sensació que es presència una espècie de matança d'algun animal salvatge, o bé

una cursa de braus, de la qual saps que l'animal no sortirà ben parat.

Però no n'és el cas: la feina es fa amb delicadesa, l'arbre no s'ha d'estressar i els peladors no pretenen fer-ne pellir la vida. S'estimen la natura i la seva feina, i l'arbre que avui es pela, passats deu o quinze anys es podrà tornar a pelar. Hi posen de la seva part perquè aquest ofici en risc d'extinció es conservi, mentre el canvi climàtic ho permeti.

Molts anys de pràctica

El pelador es converteix en pelador amb anys de pràctica, sota el sol de l'estiu i xopat de suor. Potser és per això que difícilment hi ha peladors que baixin dels trenta anys, i els que no els tenen, molt probablement és perquè han heretat l'ofici d'avis a pares i nets. De tota manera, els que hi arriben de nou per aprendre'n són els *burros*; és així com tradicionalment es diuen aquests aprenents, i la primera feina que fan abans de poder agafar una destral per pelar l'arbre és observar, però, sobretot, netejar al voltant

de l'arbre perquè els peladors treballin segurs, i transportar les pells que han tret els més experimentats.

De tant en tant, al burro li diuen que agafi la destral i empenyi per aquí o estiri d'allà, o que faci palanca com a primer contacte, i perquè vagi veient i entenent quina és la manera de pelar un suro sense fer mal a l'arbre. Ja arribarà el moment en què el burro esdevindrà llevador de suro.

Habilitat i coneixement

Josep Balmaña, de Llenyes Balmaña, té l'empresa ubicada a Castell d'Aro i fa anys que és llevador de suro, un ofici que ha heretat de l'avi i del pare, de la mateixa manera que el respecte que tenen al bosc els que hi treballen. El seu pare, en Llorenç, va deixar la feina durant uns anys perquè el suro no es pagava bé, i després de dues dècades, en Llorenç i en Josep es tornaren a dedicar a la producció de llenya per escalfar les llars empordaneses els mesos d'hivern i van continuar fent de llevadors a l'estiu, una feina que fan amb habilitat i coneixement. «És una feina

>> En Robert enfilat a una alzina per començar a fer la corona, el primer tall que envolta el tronc de l'arbre per treure-li el suro.

que no pot fer qualsevol, s'ha de saber el que es fa. Si es fa bé i quan toca, l'arbre ho agrairà i d'aquí a uns anys ens deixarà que li llevem el suro de nou», ens diu mentre se'n mira un per decidir per quin costat li fa el primer tall a l'escorça.

Està acompanyat d'un equip de cinc persones més, entre les quals hi ha en Fidel, que treballa amb en Josep fa trenta-vuit anys. És un home que ha nascut i s'ha criat a les Gavarres, i que coneix el territori i els oficis de llenyater i de llevador de suro com pocs. En Fidel parla poc mentre treballa, i quan ho fa, tots l'escolten perquè sap què diu: ho ha vist i ho ha fet tota la vida, d'ençà que era ben petit, i és fàcil adonar-se que està molt avesat a aquesta feina i a aquests paratges. Al cap i a la fi, les Gavarres són casa seva i el seu aliment.

Feina de temporada

Martí Fugarolas (Serveis Forestals M. Fugarolas, d'Arenys de Munt), treballa en una finca amb alzines sureres tocant a Caldes de Malavella. Fa una setmana que hi són: ell, el seu fill

>> En Fidel i un company pelen un arbre de grans dimensions.

Marc i el seu nebot Robert, a més de dos empleats més, Quim Marpons i en Guillem Molons. En Martí ens fa un petit apunt de com veu l'ofici i de quin valor se li hauria de donar just després d'haver pelat un suro i mentre camina entre arbres tot buscant

una altra alzina que faci bona cara. Sembla que amb un sol cop d'ull sap veure quina està a punt de pelar i quina no; la resta de mortals... no en sabríem veure la diferència. Ens diu: «Encara que siguem una minoria i que aquesta feina sigui de tempora-

>> L'equip de peladors d'en Martí Fugarolas.

>> Remolc amb pannes de suro a la bàscula de Quality Suber, a Santa Coloma de Farners.

da, s'hauria de donar més valor als peladors i al suro, així sempre podrem beure un bon vi!».

El suro és un material fascinant, que es pot aprofitar de mil maneres i és molt sostenible. És lleuger, impermeable, flexible; pot fer d'aïllant tèrmic i acústic; és de llarga durada, higroscòpic, etc. És inigualable l'ampli ventall d'usos que pot arribar a tenir, però la seva finalitat principal sol ser fer-ne taps per a ampolles de vi, perquè cap material n'igualava les característiques, i com que no hi ha prou suro per tapar tot el vi que es produeix avui dia, es reserva només per als vins més llargs i de guarda.

El pare i el tiet d'en Martí ja eren peladors de suro, ells en van ensenyar en Martí i els seus tres germans, que també s'hi dediquen, i d'ells en van aprendre els seus fills respectius. Són tres generacions, i els d'aquesta tercera generació, en Marc i en Robert, que tenen trenta-quatre anys, asseguren que és una feina que, tot i la duresa, els agrada i de la qual gaudeixen, i no amaguen la seva preocupació perquè l'ofici estigui

a punt de desaparèixer. Els canvis que s'han viscut en els darrers anys són notables en tots els aspectes —socials i econòmics, entre d'altres—, però, sobretot, en els climàtics.

Martí Fugarolas declara: «Per culpa del clima les temporades de lleva són més curtes, la sequera ens afecta directament i també notem que els suros tenen més malalties, a més d'haver-hi zones on no es fa prou manteniment de les suredes», i afegeix que, tot i que el suro català està ben valorat, tot plegat n'afecta la qualitat: «El corc, l'escaldat o les formigues... S'hauria de fer alguna cosa per millorar les lleves».

És un ofici que es manté viu i lleial als principis originals des de fa molts segles perquè els que l'han conservat, tot respectant el medi i la tradició, el fan possible i sostenible. Aquesta mena d'oficis no haurien de desaparèixer perquè són part de la nostra identitat, de la nostra història i d'aquesta terra. Millorar el medi és un objectiu comú, i si ho aconseguim respectarem el passat, el present i el futur.

>> Estris emprats a bosc per pelar alzines i netejar al voltant dels arbres.